

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Невід’ємну роль у забезпеченні фінансової безпеки держави відіграє агропромисловий комплекс, що є однією з основних ланок народного господарства. В сучасних умовах нестабільності національної економіки, політичної ситуації, коливання та постійного знецінення національної валюти, розвитку тіньової економіки значне зростання вартості сировини та паливно-мастильних матеріалів, віддаленість молокозаводів від сировинної бази, нерозвинена структура заготівельних пунктів у сільській місцевості, негативно впливають на розвиток молокопереробних підприємств та призводять до скорочення обсягів їх виробництва, тому забезпечення фінансової безпеки підприємства є важливим і актуальним питанням ефективного функціонування, як господарських одиниць, так і держави в цілому.

Молочна промисловість України працює в трьох основних напрямках: виробництво цільномолочної продукції, виробництво сирів та виробництво масла (а також сухого молока й казеїну). Стабільність попиту на даний товар зумовлена насамперед віднесенням даної продукції до споживчого кошику першої необхідності. Більшість виробленої продукції вітчизняними молокопереробними підприємствами використовується для внутрішніх продажів.

Більшість існуючих на сьогодні молокозаводів створювались ще в період до 1990 р., для якого особливістю було гарантоване планове надходження сировини при відносно дешевих матеріальних ресурсах, енергоресурсах, і робочій сили. Після розпаду Радянського Союзу в Україні залишилось більше, ніж 600 підприємств молочної галузі.

Нині ситуація значно змінилась майже 80 % ринку контролює 50 підприємств, значна частина яких входить до складу великих холдингів, ефективно функціонування яких завдячує постійному забезпеченню на належному рівні фінансової безпеки підприємства, що включає постійний моніторинг та нейтралізацію ризиків, що впливають на дану галузь.

Фінансова безпека молокопереробних підприємств – це стан функціонування підприємства, за якого забезпечується захист від зовнішніх і внутрішніх загроз, зміцнення фінансової стійкості, забезпечення належного рівня платоспроможності та ліквідності з метою забезпечення його ефективного функціонування.

За даними Державної служби статистики, виробництво молока в Україні у 2017 р. становило 950 тисяч тонн, що на 2 % більше, ніж в 2016 році. Українські підприємства в 2017 р. скоротили виробництво молоковмісних продуктів на 1,4 % порівняно з 2016 р. – до 141 тисяча тонн. Основною проблемою, що турбує сучасні молокопереробні підприємстві, є забезпечення виробництва необхідною кількістю сировини, яке формує сировинні зони, основними з яких є: Київська, Харківська, Дніпропетровська, Вінницька, Чернігівська, Полтавська, Житомирська, Хмельницька області.

Виходячи з аналізу технології виробництва молокопереробних продуктів можна виділити наступні ризики (табл.1).

Таблиця 1

Ризики молокопереробних підприємств на стадіях їх виробничого процесу

Стадія технологічного процесу	Можливі ризики
Закупівля сировини та матеріалів	– невідповідність сертифікату якості продукції; □ – закінчення терміну придатності
Зберігання сировини	– недотримання умов зберігання продукції; □ – псування сировини; □ – розкрадання сировини та матеріалів
Виробництво готової продукції	– невідповідність якості готової продукції; – порушення технологічних норм; – неоприбуткування готової продукції; – неправильне визначення собівартості продукції
Зберігання готової продукції	– порушення умов зберігання; □ – псування готової продукції.

Крім ризиків безпосередньо виробничому процесу для молокопереробних підприємств можна виділити: дефіцит сировини на вітчизняному молочному ринку; стійка динаміка скорочення поголів'я корів; сезонний та дрібнотоварний характер виробництва молока; брак високоякісного молока; відсутність ефективних зв'язків між виробниками сировини і переробниками; значна частка імпорту деяких молочних продуктів.

Господарську діяльність молокопереробного підприємства можуть супроводжувати також різні види фінансових ризиків – ризики зниження фінансової стійкості та неплатоспроможності, а також інвестиційний, відсотковий, депозитний, кредитний, валютний, ціновий, інфляційний, інноваційний ризики та інші. Вони можуть бути викликані як змінами кон'юнктури фінансового ринку, так і неефективною діяльністю підприємства.

Окресливши ризики, що загрожують молокопереробним підприємствам, проведемо оцінку фінансової безпеки на основі експрес-аналізу фінансового стану окремих представників галузі (табл. 2).

Таблиця 2

Аналіз фінансової безпеки молокопереробних підприємств за 2015–2017 рр.

Показник	ПАТ «Житомирський маслозавод»			ПАТ «Юрія»			ПАТ «Дубномолоко»			Нормат. значення
	2015	2016	2017	2015	2016	2017	2015	2016	2017	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,04	0,02	0,02	0	0,05	0,05	0,08	0,02	0,02	> 0,2
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,83	0,82	0,7	0,13	0,09	0,12	0,65	0,61	0,48	> 1
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,83	0,76	0,61	–	–	–	0,03	0,05	0,02	> 0,5
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	2,23	2,08	1,09	0,73	0,83	0,95	3,16	0,96	1,08	> 2
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,41	0,43	0,38	0,44	0,48	0,55	0,48	0,48	0,55	< 0,5
Фондовіддача	8,24	4,45	3,54	12,74	8,5	13,42	12,85	7,82	10,49	
Частка основних засобів в активах	0,54	0,46	0,5	0,3	0,21	0,16	0,28	0,29	0,21	–
Рентабельність активів за чистим прибутком, %	27,61	16,88	10,94	–	2,9	2,7	–	2,48	–	зростання
Коефіцієнт забезпечення запасів власними обіговими коштами	1,11	1,15	0,17	–0,92	–0,47	–0,23	–	–	0,14	> 0,2
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	2,09	2,81	3,07	0,2	0,57	0,83	1,12	0,46	20,59	1
Коефіцієнт оборотності активів	4,48	2,21	1,72	3,84	2,08	2,42	3,57	2,21	2,55	зростання
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороту)	24,46	11,52	9,58	22,53	5,92	4,28	15,89	11,41	11,39	Порівняння з середньогалузевим

Як бачимо з табл. 2, фінансовий стан усіх аналізованих підприємств є далекий від задовільного за рядом ознак. Найбільші проблеми підприємств стосуються ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості. Значення більшості показників фінансового стану ПАТ «Юрія» та ПАТ «Дубномолоко» не тільки нижче норми, а й стрімко знижується протягом трьох останніх років діяльності, найбільші негативні відхилення від нормативу спостерігаються в значеннях коефіцієнту покриття, коефіцієнту абсолютної ліквідності, коефіцієнту автономії, фінансової стійкості. До того ж діяльність ПАТ «Юрія» та ПАТ «Дубномолоко» в окремі роки аналізованого періоду є збитковою, про що свідчить відсутність розрахованого значення у показника чистої рентабельності активів. Фінансовий стан ПАТ «Житомирський маслозавод» характеризується кращими параметрами, а діяльність підприємства є стабільно прибутковою. Скорочення частки основних засобів в активах підприємств може свідчити про зниження виробничого потенціалу. Підприємства ведуть неефективну політику управління активами, в тому числі дебіторською заборгованістю, що простежується в стійкій тенденції до зменшення кількості оборотів, які здійснюють активи за рік.

Отже, фінансова безпека молокопереробних підприємств залежить від багатьох чинників: політичних, економічних та соціальних. Дана галузь представлена достатньою кількістю виробників, що мають принципово різні стратегії управління фінансовою безпекою.

Однак, у зв'язку з нестабільністю економічного стану в країні, стан захищеності підприємств на всіх його рівнях значно погіршився, ризик втрат суттєво зріс, про що свідчить погіршення фінансового стану і, як наслідок, зниження рівня фінансової безпеки досліджуваних підприємств.